

Трибуна Аспіранта

УДК 351.741

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-5-36

Юрій БУЛАНОВ[©]

ад'юнкнт

(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВВЕДЕННЯ ПОСИЛЕНОГО ВАРІАНТУ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджено основні терміни і поняття, передбачені нормативно-правовими актами, що використовуються науковцями стосовно регулювання умов і порядку несення служби працівниками Національної поліції України у різних режимах, формах, масштабах і способах. Розглянуто, зокрема, поняття та їх співвідношення: службова і службово-бойова діяльність; посилений варіант службової діяльності; повсякденний режим та посилений варіант несення служби; особливий режим несення служби; надзвичайна обстановка; особливі умови діяльності; надзвичайні обставини; екстремальна, ризиконебезпечна та кризова ситуація тощо.

З огляду на аналіз основних та додаткових повноважень поліції, передбачених у Законі України «Про Національну поліцію», особливостей виконуваних завдань і специфіки обраних методів для їх реалізації режими несення служби класифіковано на три види: 1) повсякденні службові завдання (виконання планових завдань); 2) спеціальні службові завдання (під час надзвичайного стану чи інших кризових ситуацій); 3) службово-бойові завдання (під час введення воєнного стану).

Ключові слова: службова діяльність, службово-бойова діяльність, підрозділи Національної поліції України, посилений варіант службової діяльності, надзвичайна ситуація, кризова ситуація.

Постановка проблеми. Закон України «Про Національну поліцію» [1] регламентує порядок проходження служби в поліції, проте сама дефініція «службова діяльність» відсутня, хоча у відомчому нормативно-правовому акті надано поняття «посилений варіант службової діяльності» [2].

Після повномасштабного вторгнення рф в Україну в лютому 2022 р. у зв'язку з загрозою національній безпеці органи та підрозділи Національної поліції України (далі – НПУ) як сили безпеки були переведені в максимальну боеготовність. «Військові» умови несення служби в поліції стали неочевидними з погляду порядку та умов її діяльності, але є очевидним, що вони вимагають специфічних настанов щодо залучення працівників НПУ до забезпечення публічної безпеки та порядку на територіях розмежування поряд із районами ведення активних бойових дій. Набуття особовим складом поліції нового «мілітарного» функціоналу компетентностей із розширенням повноважень дозволяє свідчити про зміну виду та режиму несення служби.

Зважаючи на певну нормативно-правову термінологічну невизначеність стосовно різних видів (режимів) несення служби органами і підрозділами НПУ, з'ясування сутності та співвідношення категорій, пов'язаних із введенням посиленого варіанту несення служби, є актуальним на тлі складної оперативної обстановки в Україні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Загальні проблеми службово-бойової діяльності знайшли широке відображення у вітчизняній правовій науці, а саме у роботах О. Бандурки, І. Голосніченка, О. Гуляка, О. Долженкова, Р. Калюжного, В. Колпакова, В. Комарницького, О. Комісарова, В. Конопліова, О. Копана, С.

Кузніченка, В. Ліпкана, В. Олефіра, О. Остапенка, В. Петкова, В. Покайчука, Х. Ярмачі, а професійної підготовки – у працях М. Ануфрієва, В. Бабенка, С. Бутова, Г. Васильєва, І. Загорка, О. Мисливії, О. Никифорової, В. Пліска, Б. Шаповалова та інших учених.

Наукові доробки мають важливе теоретичне і практичне значення для удосконалення законодавства. Водночас актуальним залишається наукове осмислення термінології у сфері службово-бойової діяльності.

Метою статті є визначення нормативно-правового змісту категорій, що використовуються стосовно різних режимів несення служби органами і підрозділами поліції, з метою встановлення системних зв'язків між ними та подальшого внутрішнього узгодження законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Завдяки системному та семантичному аналізу чинного законодавства, насамперед Закону України «Про Національну поліцію», що регламентує порядок проходження служби в поліції, поняття «службова діяльність» можна визначити як безперервне, активне, узгоджене за цілями, місцем і часом виконання поставлених ст. 1 цього закону завдань [1].

У відомчій Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності поняття «посилений варіант службової діяльності» визначено як комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки і порядку у повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо [2].

Зазначене дає підстави стверджувати, що за масштабами, формами та методами реалізації службової діяльності поліції нормативно визначено два її різновиди: повсякденний режим та посилений варіант (особливий режим). Поліція, залежно від ступеня складності вирішуваних завдань і виникнення певних явищ чи подій, виконує функції або у звичних (повсякденних) умовах, або у таких, що характеризуються значним ускладненням оперативної обстановки.

Різні режими несення служби територіальними підрозділами поліції з урахуванням передбачених в Законі України «Про Національну поліцію» основних (ст. 23) та додаткових (ст. 24) повноважень та особливостей поставлених завдань і специфіки методів їх реалізації (правоохоронні або військові методи) дає можливість класифікувати заходи реагування поліції на поточну оперативну обстановку на три види:

1) повсякденні службові завдання (виконання планових завдань):

– запобігання вчиненню, виявлення та припинення правопорушень, в тому числі виявлення причин та умов, що їм сприяють;

– усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці;

– розшук підозрюваних і обвинувачених та осіб, які пропали безвісти;

– провадження у справах та досудове розслідування;

– доставлення та затримання;

– забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху;

– надання домедичної допомоги постраждалим особам;

– забезпечення безпеки взятих під захист осіб;

– протидія гендерно-зумовленому насильству;

– охорона фізичних осіб та об'єктів права приватної, комунальної і державної власності;

– дозвільний контроль (зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових та інших предметів, матеріалів та речовин);

– заходи захисту кіберпростору;

– оперативно-розшукова діяльність;

– техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події;

– розмінування, що має оперативний характер;

– участь у вчиненні виконавчих дій;

– конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорона їх у залі суду;

– адміністративний нагляд тощо;

2) спеціальні службові завдання (під час надзвичайного стану чи інших кризових

ситуацій):

- участь у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації;
- контроль радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;
- захист об'єктів критичної інфраструктури та протидія злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, що загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення;
- проведення спеціальних операцій (припинення масових заворушень та діяльності незаконних збройних формувань і терористичних угруповань);
- сприяння Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин;
- припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень;

3) службово-бойові завдання (під час введення воєнного стану):

- участь у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;
- територіальна оборона;
- відсіч збройній агресії проти України;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) і нелегітимними воєнізованими або збройними формуваннями.

Чимало фахівців вважають, що потреба в посиленому варіанті службової діяльності поліції виникає в разі надзвичайної обстановки, котру слід розглядати у співвідношенні з поняттям особливих умов діяльності поліції, що виникають внаслідок такої обстановки, у зв'язку з тим, що вони невіддільні [4, с. 4].

Законодавець дає поняття надзвичайної ситуації як обстановки на окремій території чи об'єкті, що характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загинувших і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності (п. 24 ч. 1 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України [5]).

Зважаючи на законодавче визначення надзвичайної ситуації, фахівці пропонують розуміти надзвичайну обстановку як несподівану, раптову зовнішню обстановку, що характеризується невизначеністю і складністю ухвалення рішень, конфліктністю і стресовим станом населення, значною соціально-екологічною й економічною шкодою, насамперед людськими жертвами. Тобто під надзвичайною обстановкою визнаються такі ситуації, за яких явища, події, пригоди соціального (криміногенного і некриміногенного), природного, біологічного, техногенного та іншого походження несуть підвищений ступінь загрози громадському життю, а саме: а) порушують нормальний (звичайний) ритм життя населення, конкретної території – настає стресовий стан у відповідь на дію несприятливих зовнішніх або внутрішніх чинників (напруження, виникнення паніки); б) створюють загрозу порушення громадського порядку та громадської безпеки, пов'язану із суспільною небезпекою; в) викликають загрозу для життя (загибелі) та ушкодження здоров'я багатьох людей; г) заподіюють (можуть заподіяти) шкоду державним органам, а також майновим інтересам громадян, вихід з ладу або руйнування об'єктів; д) створюють сприятливі умови для активізації злочинного елементу; е) можуть спричинити загрозу конституційному ладу та суверенітету України [6, с. 101].

Зміст поняття «особливі умови» щодо сфери діяльності поліції більшість науковців розкривають крізь поєднання двох компонентів: надзвичайної обстановки, викликані об'єктивними явищами природи й суспільного життя, та спеціального правового режиму з виданням спеціальних нормативних актів, створенням надзвичайних органів управління, застосуванням посиленних заходів охорони публічного порядку [6]. Деякі фахівці особливі умови та надзвичайні обставини вважають не взаємообумовленими, а самостійними складовими так званих ризиконебезпечних ситуацій у діяльності поліції [7].

Законодавцем визначено поняття «кризова ситуація» як крайнє загострення протиріч, гостра дестабілізація становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні [8].

а кризові ситуації класифіковано на три групи за рівнями: «раннього попередження», «попередження» та «надзвичайної ситуації» [9].

Введення в законодавство категорії «кризова ситуація» викликало поміж науковців дебати щодо співвідношення її змісту з більш традиційною – «надзвичайна ситуація». Наразі науковці вживають обидва поняття і як синоніми, і як причину та наслідок [10]. Чимало термінологічної невизначеності додає широке вживання в спеціальній літературі термінів «особливі умови діяльності Національної поліції України», «надзвичайні обставини й особливі умови», «надзвичайні обставини», «надзвичайні обставини й локальна надзвичайна ситуація», «критичні обставини», «надзвичайна подія», «виняткове положення», «складні умови», «екстремальна ситуація», «ризиконебезпечна ситуація» тощо.

Г. Ситник вважає, що надзвичайна ситуація є лише певною стадією кризової ситуації соціального характеру, адже не всяка криза пов'язана із загрозами фізичній безпеці громадян чи втрати матеріальних ресурсів – її наслідки можуть бути позитивними, на відміну від надзвичайних ситуацій, хоча між ними існує прямий та зворотний зв'язок [11, с. 190], а О. Хитра називає надзвичайні ситуації «кризою третього рівня» [12, с. 14–15].

Надзвичайна ситуація, згідно з чинним законодавством, є кризовою ситуацією найбільш небезпечного рівня. Проте «кризова ситуація рівня надзвичайної», на наш погляд, за походженням може бути і соціального, і техногенного, і природного, і воєнного характеру, у той час як надзвичайна ситуація, згідно з Порядком класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, може бути або техногенною, або природною [13]. Як уточнюється у Кодексі цивільного захисту України, надзвичайна ситуація може утворитися як у мирний час, так і в особливий період, зокрема у воєнний час (ст. 11), а особливих режимів функціонування сил цивільного захисту (в системі МВС це, наприклад, підрозділи ДСНС), на відміну від режимів несення служби поліцією, залежно від ситуації, що склалася з огляду на законодавство, у кодексі визначено чотири: 1) повсякденний; 2) підвищеної готовності; 3) надзвичайної ситуації; 4) надзвичайного стану [5].

У законодавстві без тлумачення змісту також вживається категорія «кризова ситуація, що загрожує національній безпеці» (абз. 12 п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України») [8], тому науковці пропонують ототожнювати її з фактичною наявністю кваліфікованих за фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом) небезпечних чинників і негативних наслідків, а сферою її використання вважати цивільно-військові відносини [14, с. 110]. Причому рішення про розмежування «надзвичайної» ситуації та «кризової» залежить виключно від тлумачення уповноваженим суб'єктом небезпечності впливу певних чинників на національні інтереси у відповідній ситуації (мирний час або особливий період).

У п. 39 Воєнної доктрини України, що вже втратила чинність, було виокремлено два види діяльності правоохоронних органів у сфері національної безпеки: у «мирний час» і в «особливий період» (час мобілізації, воєнний час і відбудовний період після закінчення воєнних дій [15]), а також вказано на особливі умови (режими воєнного та надзвичайного стану) і «кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України» [16].

Водночас у ч. 2 ст. 14 Закону України «Про національну безпеку України» особливими умовами діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони визначено: воєнний або надзвичайний стан, особливий період і кризову ситуацію, що загрожує національній безпеці України, в умовах яких застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи [17].

Зважаючи на зазначене, діяльність сектора безпеки і оборони в перспективі захисту національної безпеки доцільно розглядати у таких правових режимах: 1) мирний час; 2) кризова ситуація, що загрожує національній безпеці, 3) особливий період (зокрема воєнний стан).

Із норм вищезгаданого закону (п. 6 ч. 1 ст. 1, п. 9 ч. 1 ст. 1 та п. 10 ч. 1 ст. 1) слідує, що кризовою ситуацією, яка загрожує національній безпеці України, є явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, територіальну цілісність, конституційний лад та прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян, збереження національних цінностей держави тощо. Зокрема, з-поміж останніх кризових ситуацій, що спричинили введення посиленого варіанту несення служби в поліції, можна назвати: поширення коронавірусної хвороби;

поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі; підживлюваний із-за кордону сепаратизму; утворення окупаційних адміністрацій та незаконних збройних формувань на тимчасово окупованих територіях; посилення загроз для критичної інфраструктури, пов'язаних із несанкціонованим втручанням у її функціонування (і фізичного, і кіберхарактеру); триваючі бойові дії та ін.

Будь-яка кризова ситуація, що загрожує національній безпеці, ускладнює оперативну обстановку, викликає невідкладну потребу здійснення за короткий час додаткових заходів правового, організаційно-ресурсного та тактичного характеру з метою мінімізації збитків та нормалізації надзвичайної обстановки.

Забезпечення державної політики у сфері національної безпеки передбачає завчасну підготовку відповідних сил і засобів, що діють на підставі єдиного механізму реагування.

Задля того, щоб під час виникнення кризових ситуацій різного характеру події не виходили з-під контролю, виникає необхідність застосовування специфічних організаційно-правових форм забезпечення національної безпеки і нормалізації ситуації, зокрема введення посиленого варіанту несення служби органами і підрозділами Національної поліції України.

Висновки. Таким чином, посилений варіант службової діяльності поліції пов'язаний із певними умовами, що можуть призвести чи призвели до загострення оперативної обстановки (криміногенного або некриміногенного характеру), – так званою кризовою ситуацією різного ступеня небезпеки. Характер обстановки впливає на особливості організаційно-тактичних заходів із реагування на подію.

Переведення на посилений варіант несення служби підрозділів поліції відбувається з метою виконання специфічних і стабілізаційних завдань із усунення наслідків кризової ситуації шляхом відновлення правопорядку, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, виконання службових завдань у випадку введення правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, а також виконання завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності : наказ МВС України 10.12.2015 № 1560. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text>.
3. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : наказ МВС України від 20.07.2016 № 692. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-16#Text>.
4. Дії працівників міліції в умовах надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Київ : Київський нац. ун-т внутр справ, 2008. 57 с.
5. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 34-35. Ст. 458.
6. Комісаров О. Г., Собакар А. О., Соболев Е. Ю., Юнін О. С. та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 277 с.
7. Лефтеров В. О., Тимченко О. В. Психологические детерминанты гибели и ранений работников органов внутренних дел : монография. Донецк : ДИВД МВД Украины, 2002. 324 с. РОСІЙСЬКА!!
8. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр#Text>.
9. Про затвердження Національного плану дій : наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 02.11.2015 № 687. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1458-15/ed20151102/paran48#n48> (втратив чинність).
10. Терент'єва А. В. Управління надзвичайними ситуаціями з елементами кризового менеджменту. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 9. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=881>.
11. Ситник Г. П. Взаємозумовленість кризових та надзвичайних ситуацій у контексті публічного управління у сфері національної безпеки. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. № 2 (8). С. 180–193.
12. Хитра О. Л. Реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України: адміністративно-правові засади реалізації теорії та досвіду : монографія. Львів : Растр-7, 2019. 398 с.
13. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями : постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п#Text>.

14. Комісаров О. Г., Хитра О. Л. Концептуальні підходи до використання категорії «кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (87). С. 104–111.
15. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21 жовтня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 44. Ст. 416.
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/paran8?nreg=555%2F2015&find=1&text=%E8%E7&x=6&y=6#n8> (втратив чинність).
17. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

Надійшла до редакції 25.11.2024
Прийнято до опублікування 05.12.2024

References

1. Pro Natsionalnu politsiu [On the National Police] : Zakon Ukrainy vid 02.07.2015. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 40–41. St. 379. [in Ukr.].
2. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok perevedennia orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy na posylenyi variant sluzhbovoi diialnosti [On approval of the Instruction on the procedure for transferring the bodies of the National Police of Ukraine to an enhanced version of official activity] : nakaz MVS Ukrainy 10.12.2015 № 1560. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text>. [in Ukr.].
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu ta nesennia sluzhby z okhorony orhaniv derzhavnoi vlady viiskovymy chastynamy i pidrozdilamy Natsionalnoi hvardii Ukrainy [On approval of the Regulation on the organization and performance of the service for the protection of state authorities by military units and subdivisions of the National Guard of Ukraine] : nakaz MVS Ukrainy vid 20.07.2016 № 692. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-16#Text>. [in Ukr.].
4. Dii pratsivnykiv militsii v umovakh nadzvychainykh sytuatsii pryrodnoho i tekhnogennoho kharakteru [Actions of militia officers in conditions of natural and man-made emergencies]. Kyiv : Kyivskiy nats. un-t vnutr sprav, 2008. 57 p. [in Ukr.].
5. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy [Civil Protection Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 02.10.2012. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 34–35. St. 458. [in Ukr.].
6. Komisarov, O. H., Sobakar, A. O., Sobol, E. Yu., Yunin, O. S. ta in. (2017) Taktyko-spetsialna pidhotovka [Tactical and special training] : navch. posibnyk. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 277 p. [in Ukr.].
7. Lefterov, V. O., Tymchenko, O. V. (2002) Psykholohycheskye determinanty hybely y ranenyi rabotnykov orhanov vnutrennykh del [Psychological determinants of death and injury of employees of internal affairs bodies] : monohrafiya. Donetsk : DYVD MVD Ukrayny. 324 p.
8. Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy [On the National Security and Defense Council of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-vp#Text>. [in Ukr.].
9. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho planu dii [On approval of the National Action Plan] : nakaz Ministerstva enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy vid 02.11.2015 № 687. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1458-15/ed20151102/paran48#n48>. (expired) [in Ukr.].
10. Terentieva, A. V. (2015) Upravlinnia nadzvychainymy sytuatsiiamy z elementamy kryzovoho menedzhmentu [Emergency management with elements of crisis management]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 9. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=881>. [in Ukr.].
11. Sytnyk, H. P. (2020) Vzaiemozumovlenist kryzovykh ta nadzvychainykh sytuatsii u konteksti publichnoho upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky [Interdependence of crisis and emergency situations in the context of public administration in the sphere of national security]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia*. № 2 (8), pp. 180–193. [in Ukr.].
12. Khytra, O. L. (2019) Reahuvannia na kryzovi sytuatsii, shcho zahrozhuut natsionalnii bezpetsi Ukrainy: administratyvno-pravovi zasady realizatsii teorii ta dosvidu [Response to crisis situations that threaten the national security of Ukraine: administrative and legal principles for the implementation of theory and experience] : monohrafiia. Lviv : Rastr-7. 398 p. [in Ukr.].
13. Pro zatverdzhennia Poriadku klasyfikatsii nadzvychainykh sytuatsii za yikh rivniamy [On approval of the Procedure for classifying emergency situations by their levels] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 bereznia 2004 r. № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п#Text>. [in Ukr.].
14. Komisarov, O. H., Khytra, O. L. (2017) Kontseptualni pidkhody do vykorystannia katehorii «kryzovi sytuatsii, shcho zahrozhuut natsionalnii bezpetsi Ukrainy» [Conceptual approaches to the use of the category «crisis situations threatening the national security of Ukraine»]. *Naukovi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3 (87), pp. 104–111. [in Ukr.].
15. Pro mobilizatsiiu pidhotovku ta mobilizatsiiu [On mobilization training and mobilization] : Zakon Ukrainy vid 21 zhovtnia 1993 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993. № 44. St. 416. [in Ukr.].
16. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 veresnia 2015 roku «Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy» : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24.09.2015 № 555/2015. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/paran8?nreg=555%2F2015&find=1&text=%E8%E7&x=6&y=6#n8>. (expired). [in Ukr.].
17. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On National Security of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2018. № 31. St. 241. [in Ukr.].

ABSTRACT

Yurii Bulanov. Regulatory and legal principles of the introduction of an enhanced option of official activity in units of the National Police of Ukraine. The article is devoted to the main terms and concepts provided for by normative legal acts and which are used by scientists in relation to the regulation of the conditions and order of service by the employees of the National Police of Ukraine in various modes, forms, scales and methods. In particular, the concepts and their relationship are considered: service and service-combat activity; enhanced variant of official activity; everyday mode and enhanced version of service; special mode of service; emergency situation; special conditions of activity; extraordinary circumstances; extreme, risky and crisis situation, etc.

After the full-scale invasion of the Russian into Ukraine in February 2022, in connection with the threat to national security, the bodies and units of the National Police as a security force were transferred to maximum combat readiness, which is currently ongoing. «Military» conditions of service in the police have become unclear from the point of view of the order and conditions of their activities, but obviously require specific instructions regarding their involvement in ensuring public safety and order in the demarcation areas near the areas of active hostilities. The acquisition by the police personnel of new «military» functional competencies with the expansion of their powers allows us to talk about a change in the type and mode of service.

It is advisable to consider the activities of the security and defense sector in the following legal regimes: 1) peacetime, 2) a crisis situation threatening national security, 3) a special period. Based on the analysis of the main and additional powers of the police provided for in the Law of Ukraine «On the National Police», the specifics of the tasks performed and the specifics of the methods of their implementation, the mode of service is classified into three types: 1) everyday official tasks (fulfillment of planned tasks); 2) special official tasks (during a state of emergency or other crisis situations); 3) service and combat tasks (during the introduction of martial law).

Keywords: service activity, service and combat activity, units of the National Police of Ukraine, enhanced version of service activity, emergency situation, crisis situation.

УДК 343.213.5+343.31

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-5-37

Юрій ГАРКУША[©]

(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

**ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
ДО ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ**

Досліджено ознаки кримінально-правової політики України в умовах російсько-української війни до введення воєнного стану (20 лютого 2014 р. – 23 лютого 2022 р.). Визначено сім її напрямів, котрі здебільшого стосувалися посилення охорони встановленого порядку несення військової служби, національної безпеки України, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. Доведено, що поза увагою законодавця залишилися можливі напрями формування кримінально-правової політики у досліджуваний період часу, пов'язані з регулюванням кримінально-правових відносин у сферах визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, призначення покарання тощо з урахуванням фактичного статусу території країни, котра з початком війни була поділена на окуповану, деокуповану та неокуповану.

Ключові слова: кримінально-правова політика, історико-правовий метод, російсько-українська війна, воєнний стан, окупована територія, деокупована територія, неокупована територія.

Постановка проблеми. Кримінально-правова політика держави є частиною політики у сфері боротьби (або ж запобігання) злочинності, котра, своєю чергою, є складовою внутрішньої соціальної політики держави. У теорії кримінального права виокремлюють напрями кримінально-правової політики залежно від групування об'єктів кримінальних протиправних посягань, тобто відповідно до структури Особливої частини КК України (двадцять основних напрямів, що, у свою чергу, поділяються на піднапрямки) [19, с. 15–19].

© Ю. Гаркуша, 2024

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3727-5248>

yurecg8888@gmail.com